

## inhoud

### dossier : het cultuurbeleid

- m.h. ten geleide - 564  
g. d'olieslager desiderata van het culturele werk  
in vlaanderen - 565  
j. verhoeven cultuurbeleid in west-europa - 574  
e. van litterbeek beschouwingen over cultuurpolitiek  
- 583

### dossier : tsjechoslowakije en de cultuur

- e.v.i. ten geleide - 591  
j. binder was 20 augustus 1968 het einde  
van de tsjechoslowaakse lente ? - 593  
z. horinak de situatie van het toneel  
in tsjechoslowakije - 598  
j. cermak de tsjechische cultuur en frans kafka  
- 604

- h. buntinx frans-amerikaans legaat voor g. pompidou  
- 615  
g. de boodt secularisatie, urbanisatie en solidariteit  
als voorwaarden voor vrouwenemancipatie  
- 622

### boekbespreking

- h. waterschoot de plastische kunst in 1968-1969 - 630

### kultuurleven beknopt

- j. vanbergen jan hantlo indachtig 1912-1969 - 637  
j. de roey culturele activiteiten - 640  
e. van litterbeek de zeven dagen van praag - 642  
j. van wassenhove tsjechoslowaakse surrealisten 69 - 643  
e. wouters koeznetsow, strijder voor  
menselijke waarden - 647

- jaaroverzicht theologie en goddienst - 649

# kultuur leven

nr. 8 - oktober 1969



## het cultuurbeleid

## 2. cultuurbeleid in west-europa

j. verhoeven

Wanneer men in de ons omringende West-Europese landen, Duitsland, Engeland, Frankrijk en Nederland, op zoek gaat naar een uitgetekend cultuurbeleid, dan vindt men in de meeste landen dit cultuurbeleid niet verder gepreciseerd dan tot het komende begrotingsjaar. Het cultuurbeleid wordt in de meeste landen niet godragen door een visie die een garantie kan betekenen om de jaarlijkse kleine stappen in eenzelfde richting te doen verlopen, zodat men binnen een bepaalde tijd een goed omschreven doel kan bereiken. Frankrijk maakt hierop een uitzondering. De culturele uitrusting van dit land krijgt immers een plaats in het vierde en vijfde vijfjarenplan. Daarnaast maakte men in het kabinet Malraux, dat sedert juni niet meer in functie is, gebruik van een uitgebreide nota, die de beleidsvisie van het kabinet weergaf.

Ofschoon men dus bijna nooit een cultuurbeleid op lange termijn aantreft in de genoemde landen, is er toch zo iets als een beleid dat gericht is op een aantal culturele facetten van de menselijke samenleving, die ieder afzonderlijk ressorteren onder verschillende en uiteenlopende ministeries. Van een geconcentreerde actie is er dikwijls nauwelijks sprake. De redenen hiervoor menen we te vinden in: 1. het grote aantal beleidsorganen, 2. het gebrek aan een beleidsvisie, 3. het subsidiaire karakter van het overheidsinitiatief, en 4. het gebrek aan welbepaalde actiemiddelen. Laten we aan de hand van deze vier factoren een situatieschets geven van het cultuurbeleid in Duitsland, Engeland, Frankrijk en Nederland, ons daarbij hoofdzakelijk beperkend tot het cultuurbeleid door de staat.

### de beleidsorganen

De organen die de doelstellingen en de middelen selecteren en trachten te realiseren, zijn talrijk in het cultuurbeleid. Op de eerste plaats is er een geografische verscheidenheid in de bevoegdheid en op de tweede plaats is de bevoegdheid verdeeld over verschillende ministeries naar gelang de sector van het cultuurbeleid. De vergelijking van het cultuurbeleid met een meerkoppige draak is hier helemaal niet uit de lucht gegrepen.

Gemeenten en provincies hebben in de bestudeerde landen een grote autonomie behouden, zodat de staatsoverheid niet altijd de mogelijkheid heeft een coördinerende taak uit te oefenen. Het belangrijkste controle-instrument van de staat ligt meestal in het weigeren van subsidies aan gemeentelijke of provinciale initiatieven. Indien deze bestuurslichamen hun project op eigen kracht willen en kunnen uitvoeren is er vanwege de staatsoverheid geen planning meer mogelijk, vermits de centrale overheid geen andere sancties ter beschikking heeft.

In Duitsland en Engeland ligt het probleem nog anders. De Bondsrepubliek heeft het cultuurbeleid in groten dele gedecentraliseerd. De Bondsrepubliek heeft een zeer klein deel tot haar bevoegdheid, zoals b.v. wetgeving inzake bescherming van het cultuurbezit, natuur- en landschapbescherming en internationale vertegenwoordiging. Er bestaat nochtans geen *Kulturministerium* voor de Bondsrepubliek. Dit soort ministerie bestaat uitsluitend in elk «land». Sedert 1949 komen de ministeries van cultuur van alle «landen» samen in de *Ständige Konferenz der Kulturminister der Länder*, waarin zij gemeenschappelijke problemen behandelen. Om deze gedeelde ver-

antwoordelijkheid in cijfers uit te drukken kunnen we vermelden dat in 1962 in de Bondsrepubliek op een bedrag van 12 miljard DM 9,7% door de Bond werd beheerd, 62,4% door de «landen» en 27,9% door de gemeenten.

Het Verenigd Koninkrijk kent ook een beperktere vorm van federalisme. Zo wordt het cultuurbeleid van Noord-Ierland niet in Londen bepaald maar wel in Belfast. Daarnaast richt de *Arts Councils of Great-Britain* eigen raden in voor Scotland en Wales. Dit is nochtans niet uitsluitend een vorm van geografische bevoegdheidsdelegatie, maar ook een bestuurlijke, waarover later meer.

De bevoegdheidsverdeling tussen gemeenten, provincie en staat vindt men misschien niet geheel terug in het deel van de totale financiële inspanning voor de cultuur dat elk voor zich neemt, maar geeft er toch een idee van. W. Vanthielen berekende dat men in het Verenigd Koninkrijk een sterk gedecentraliseerd beleid kent (75% van de financiële inspanningen voor cultuur komt van de lokale besturen, 25% van de staat), in Frankrijk een gecentraliseerd beleid (63% van het Rijk, 2% van de departementen, 35% van de gemeenten) en in Nederland een tussenvorm (42% van het Rijk, 6% van de provincies en 52% van de gemeenten).

Op het niveau van de regering is er nog een grotere verscheidenheid in de beleidsorganen van elk land. Om dit fenomeen te beschrijven moet men echter eerst een antwoord hebben op de vraag: wat is cultuur? Een beroep doen op sociologische definities zou de verscheidenheid in beheersorganen nog verhogen. Daarom opteren we voor een zeer pragmatische oplossing. Als referentiepunt nemen we het



Belgische Ministerie van de Nederlandse Cultuur, zonder echter hier aan vast te knopen dat dit de enige juiste cultuuropvatting vertegenwoordigt. Wanneer men het cultuurbeleid van de vier landen met dit type vergelijkt dan kan men hoofdzakelijk twee afwijkingen vaststellen: 1) Het cultuurbeleid in Frankrijk en Engeland wordt niet door één minister gevoerd, maar door meerdere, en 2) het cultuurbeleid in Nederland en Duitsland wordt in hoofdzaak door één minister gevoerd, die echter een veel ruimere bevoegdheid heeft.

Het *Ministère des Affaires Culturelles* in Frankrijk beheert kunsten en letteren, theater, culturele centra, musea, kunstonderwijs, monumentenzorg, natuurbescherming, archieven en film. Daarnaast echter zijn er nog negen ministeries, die zich met cultuur bezig houden. Zo worden de jeugdverenigingen, volksvoeding en sport door het Staatssekretariaat voor Jeugd en Sport beheerd en zorgt het ministerie van Landbouw voor verenigingen voor jonge en volwassen landbouwers en de *foyers ruraux*.

In Engeland bestaat er nog een sterke band van het *Ministry of Arts* met het *Department of Education of Science*, dat zelf nog de jeugdbewegingen en het kunstonderwijs beheert. Het *Ministry of Arts* delegeert op zijn beurt geheel zijn beleidsbevoegdheid aan de *Arts Council* die geen staatsinstelling is, maar wel bij wet geregeld is. Daarnaast zijn er nog twee ministeries en verschillende onafhankelijke raden, die het cultuurbeleid in Engeland bepalen.

Deze bestuurlijke bevoegdheidsverdeling heeft voor gevolg dat verschillende ministeries zich met gelijkaardige problemen inlaten. In Frankrijk b.v. worden de *maisons de la culture* door het Ministerie van cul-

tuur beheerd, de *maisons des jeunes et de la culture* door Jeugd en Sport en de *foyers ruraux* door het Ministerie van Landbouw. In Engeland doet zich hetzelfde verschijnsel voor in de monumentenzorg.

Het Nederlandse cultuurbeleid wordt in hoofdzaak door het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk gevoerd. Dit sluit niet uit dat bepaalde zaken niet in overleg zouden gebeuren met andere ministeries, zo b.v. kunstonderwijs (met O.W.), de contraprestatieregeling voor kunstenaars (met Sociale Zaken) en internationale culturele akkoorden (met Buitenlandse zaken). In de samenvatting van cultuur en maatschappelijk werk ligt de bedoeling aan het *welzijn* van de burger te werken.

Het Duitse *Kulturministerium* - en hier bedoelen we concreet dit van Nordrhein-Westfalen mee - beheert naast cultuur ook onderwijs, wetenschappen en religie. De Jeugdzorg nochtans behoort tot de opdracht van het *Arbeits- und Sozialministerium*. Hier is de traditionele band met onderwijs en wetenschap behouden gebleven.

#### op zoek naar een beleidsvisie

Wanneer zich onder de 150 leden van de Tweede Kamer tien personen bevinden die een bestuurlijke interesse voor kunstzaken bezitten, is dit waarschijnlijk reeds te hoog geschat. We kunnen ons niet uitspreken over de algemene geldigheid van deze vaststelling door een Nederlandse journalist over de Nederlandse Tweede Kamer. Afgezien van het feit of dit verschijnsel zich ook in Duitsland, Frankrijk of Engeland voordoet, is het toch duidelijk

dat de activiteit van de wetgever in culturele aangelegenheden niet bijster groot is. Het wetgevend werk kan ook niet zeer groot zijn, vermits het hier meestal om jonge ministeries gaat.

Het Duitse Ministerie is wel het oudste van de vier besproken landen. Van iets jongere leeftijd is het Franse ministerie dat tot stand kwam in 1959 onder Malraux. Het Engelse *Ministry of Arts* kwam juist zoals het Nederlandse *Ministerie van Cultuur Recreatie en Maatschappelijk Werk* in 1965 tot stand. De wetten, die bepaalde facetten van het beleid van deze ministeries regelen, zijn meestal erfenissen van de vroegere ministeries, waaronder deze gebieden ressorteerden. Heel wat takken van het cultuurbeleid, die door de ministeries worden beheerd, worden uitsluitend geregeld door de jaarlijkse begrotingen. Het gaat hier op de eerste plaats om een feitelijk gegroeide situatie. Men voorziet geld voor sport, kunst, volksopleiding, enz. zonder dat het parlement door een wet verplicht is hiervoor geld te voorzien. Het financiële beleid wordt dus eerder traditioneel bepaald.

Dit beperkte aantal wettelijke regels is één van de redenen - en wellicht een belangrijke - waarom er weinig geld voor cultuur wordt voorzien in de staatsbegroting. W. Vanthielen stelde vast dat in 1982 ruim 0,56% van de totale Rijksuitgaven naar cultuur ging in Nederland, terwijl dit in Frankrijk 0,76% was. In het Verenigd Koninkrijk was dit cijfer in 1964 0,15%. Politiek gezien nemen deze ministeries dus geen sleutelpositie in. Het is dan ook te verstaan dat er zowel op het parlementaire als op het regeringsvlak niet zoveel belangstelling voor de cultuur bestaat. Zo belandt men als het ware in een circulus viciosus.

De ontwikkeling van de laatste jaren in de richting van onafhankelijke Ministeries van Cultuur kan nochtans iets gaan wijzigen aan deze toestand, vermits men nu ministeries krijgt, die zich enkel voor deze sector politiek verantwoordelijk weten. Zo beschikt men volgens de getuigenis van een ambtenaar van het *Ministry of Arts* nu over viermaal meer geld voor de kunsten, dan dit vóór 1965 het geval was. De persoonlijkheid van de minister is hieraan waarschijnlijk niet vreemd. Miss Jennie Lee, de eerste minister voor cultuur in Engeland, die nu nog het ministerie leidt, is de weduwe van de oud-Labour-leider Bevan.

Tot een expliciet geformuleerde beleidsvisie komt men meestal niet. Enkel in Frankrijk wordt de taak van het *Ministère des Affaires Culturelles* bij decreet bepaald: *Le ministère chargé des affaires culturelles a pour mission de rendre accessibles les œuvres capitales de l'humanité, et d'abord de la France, au plus grand nombre possible de Français; d'assurer la plus vaste audience à notre patrimoine culturel et de favoriser la création de l'art et de l'esprit qui l'enrichissent* (decreet van 24 juli 1959). Uit deze zending is de idee van de *maisons de la culture* geboren en werd de *decentralisation dramatique* (beroepstoneel in de provincie) bevorderd. Het kabinet Malraux bezat verder voor intern gebruik een uitgeschreven visie op het cultuurbeleid.

#### het subsidiaire karakter van het overheidsinitiatief

So wenig Staat wie möglich was de stelregel die in de Bondsrepubliek werd gehanteerd bij de oprichting van de ministeries voor cultuur. Deze regel treft men in



haast alle West-Europese landen in meer of mindere mate aan. Wanneer men echter deze stelregel huldigt, dan kan dit voor gevolg hebben dat de staat niet de initiatiefnemer wordt, maar wel achter de feiten aanloopt en deze al dan niet positief kan sanctioneren door al dan niet subsidies toe te kennen. De ministeries worden aldus herleid tot subsidieverlenende organismen, die weliswaar een onontbeerlijk instrument hanteren, maar toch niet totaal het beleid van hun verschillende subsidie-trekkenden kunnen bepalen. Dat deze beperking van de bevoegdheid van de staatsoverheid de eenheid in het cultuurbeleid niet bevordert is duidelijk.

Het staatsinitiatief verschilt volgens de aard van het cultuurfenomeen en volgens het land. Er zijn bepaalde sectoren, die de meeste staten helemaal voor hun rekening nemen. Dit is het geval met de zorg voor musea, monumenten, archieven en kunstonderwijs. Maar dit gebeurt helemaal niet voor kunsten, jeugdzorg, volksontwikkeling en sport. In deze laatste sectoren treedt de overheid uitsluitend als subsidiërende instantie op. De staat organiseert zelf de sport niet of vormt geen jeugdverenigingen.

Op deze algemene vaststellingen zijn er merkwaardige uitzonderingen. Zo b.v. vindt men in Frankrijk drie toneelgroepen, die men Rijkstheaters kan noemen. Dit vindt men in geen enkel ander West-Europees land. Het beroepstoneel wordt er weliswaar gesubsidiëerd, maar maakt geen deel uit van de openbare diensten. In Frankrijk is dit laatste wel het geval voor de drie nationale theaters (La Comédie Française, l'Odéon, Le T.N.P.). Op een totaal van 77,7 miljoen FF aan subsidies voor theater en culturele actie ging er in 1967 57,2 miljoen FF naar de drie nationale theaters, en

slechts 7,2 miljoen FF naar de 19 beroepsgroepen van de *décentralisation dramatique*.

Het particuliere initiatief komt het sterkst op de voorgrond in Engeland. De staat doet hier afstand van het recht op verdeling van de subsidies voor de kunsten. Zelfs de meest traditionele staatssector in culturele zaken, nl. de monumentenzorg en de landschapbescherming is hier in handen van een privaat organisme.

Zoals vroeger reeds werd vermeld is het de *Arts Council* die de verdeling, controle en uitbetaling van de subsidies doet. Onder de kunsten wordt muziek, opera, ballet, toneel, literatuur, schilderkunst en beeldhouwkunst gerekend. De *Arts Council* werd bij wet opgericht in 1946. Nu is het wel zo dat de minister de voorzitter en de 19 andere leden aanduidt, maar hier houdt de ministeriële bevoegdheid op. Deze raad verdeelt totaal autonoom het geld dat hij te beheren krijgt. Van de 15,2 miljoen pond die door de regering voor cultuur werden voorzien in 1968-69 werden er 7,75 miljoen pond beheerd door de *Arts Council*, terwijl de rest naar de nationale musea ging. Het administratieve personeel dat deze raad ten dienste staat zijn geen staatsambtenaren. Het zijn bedienden van een vereniging zonder winstoogmerken.

De zorg voor historische gebouwen, monumenten en landschappen wordt enerzijds door twee ministeries vermeld en anderzijds door private instellingen. De belangrijkste daarvan is de *National Trust*. Het *Ministry of Housing and Local Government* beheert de oude gebouwen, die nog bewoond zijn. Wanneer deze niet meer bewoond zijn vallen zij onder de bevoegdheid van het *Ministry of Public Building and Works*. De *National Trust* nu neemt

een deel van de zorgen over van deze ministeries. De *Historic Buildings and Ancient Monuments Act* (1953) voorziet dat de *Minister of Works* subsidies verleent aan de *National Trust* om de historische gebouwen te beschermen. In 1967 kon de *National Trust* over 154.000 pond beschikken of meer dan 34 % van het geld dat de *Historic Buildings Council for England* te beheren had.

De *National Trust* bestaat reeds sedert 1895 als een liefdadige vereniging. In 1907 werd deze vereniging door de *National Trust Act* hervormd. De taak van deze vereniging is de bescherming van landschappen, historische gebouwen en industriële monumenten. Zij kopen deze aan of ontvangen deze als geschenk. In afspraak met de betrokken ministeries verklaren zij deze bezittingen tot *inalienable*, waardoor zij nooit meer kunnen verkocht worden, tenzij door een speciale procedure door het parlement gevoerd.

Naast deze zeer extreme Franse en Engelse vormen van resp. staatsbeheer en privaatininitiatief is het nog interessant even te wijzen op een idee, die door het *Ministère des Affaires Culturelles* gelanceerd en ook gesubsidiëerd werd, maar die door de gemeenten werd verwezenlijkt. Onder de impuls van Malraux is men in Frankrijk gaan bouwen aan de *maisons de la culture*. Het eerste cultuurcentrum (*maison de la culture*) van Frankrijk werd in 1961 geopend in Le Havre. Het zal echter duren tot 1965 vooraleer in Frankrijk een cultureel centrum wordt geopend, dat speciaal met dit doel gebouwd is en waarvan de plannen in die geest konden worden opgesteld. Dit is gevestigd in Amiens. In tien jaar tijd werden er negen culturele centra in Frankrijk opgericht, maar van deze negen zijn er reeds twee verdwenen

(Caen, St. Etienne). Deze grote huizen verenigen in zich een grote en een kleine schouwburg, een foyer voor het publiek, een discotheek, een bibliotheek, een conferentiezaal, een tentoonstellingszaal, een bar en administratieve lokalen. Men wil de cultuur in een aangename omgeving verspreiden onder alle lagen van de bevolking. Frankrijk bouwt verder aan deze idee (kortelings worden nog twee culturele centra geopend en vier zijn er in voorbereiding). Maar niet zonder tegenstand. Dit lijkt duidelijk uit de bespreking van het budget voor cultuur in de *Assemblée Nationale* op 13 november 1968 waarin Minister Malraux op een kritiek antwoordt: *il y a une crise des maisons de la culture, mais qui dit crise ne dit pas maladie mortelle*.

Dat men nog niet is waar men wil komen, spreekt eveneens voldoende uit de socio-professionele indeling van de ingeschrevenen van de culturele centra. In Amiens waren in 1967-68 42 % van de 10.721 ingeschrevenen studenten en scholieren, en nog geen 2 % arbeider of landbouwer. Voor Caen, Fiminy, Grenoble, Le Havre en T.E.P. (Paris), waren de cijfers voor de studenten en scholieren resp. 49 %, 27 %, 38 %, 32 %. Dan worden de statistieken moeilijk om hanteren, omdat men bedienden en arbeiders heeft samengesteld. De cijfers luiden resp. 11 %, 11 %, 28 %, 22 %, 26 %. De andere categorieën bestaan voor de meerderheid uit leerkrachten, vrije beroepen en mensen zonder beroep.

Men is in Frankrijk dus nog ver van het ideaal de cultuur bij iedereen te brengen. Hij roept bij sommige mensen dan ook de bedenking op dat de start van de culturele centra in Frankrijk fout was. Men vertrok niet van huizen waar ieder terecht



kan, maar men bouwde cultuurpaleizen, die zich enkel tot bepaalde mensen richtten, menen deze antagonisten. De toekomst zal echter uitwijzen welke van de twee partijen gelijk heeft. De tegenstanders hebben in hun argumentatie de moeilijkheden van het ogenblik mee. De voorstanders weten echter dat het cultureel centrum geen ééndagsvlieg is, maar dat dit juist zoals vele menselijke ondernemingen vele jaren kan vragen vooraleer men resultaten ziet.

Wat in Engeland door private verenigingen bereikt werd kon men in Frankrijk dus tweemaal niet handhaven in een samenwerking tussen gemeenten en staat. Het subsidiaire karakter van de staatsbedrijvigheid is onrechtstreeks de reden geweest van het mislukken van twee projecten. Een rechtstreekse ingreep van de staat had het verdwijnen van twee cultuurcentra kunnen verhinderen.

#### gebrek aan goedomschreven actiemiddelen

Wanneer de coherentie van het cultuurbeleid voor de overheid zeker geen gunstige invloeden ondervindt van een geringe controle op de overheidsmiddelen dan is dit zeker het geval wanneer er accurate criteria ontbreken om de subsidiëring te verdelen onder de verschillende rechthebbenden. Dit probleem speelt hoofdzakelijk in die sectoren waar de staat enkel als geldschietster optreedt, nl. de kunsten, de jeugdzorg, de sport, de volksontwikkeling en de bibliotheken. De spanningen die zich rondom deze overheidsactiviteit voordoen zijn inherent aan de behandelde materie. Vooral inzake kunsten ondervindt de overheid moeilijkheden, die in vele gevallen te herleiden zijn tot een twijfel aan de deskundigheid van de overheid in deze stof.

Recente gebeurtenissen in Nederland maken dit probleem duidelijk. Ongeveer 200 kunstenaars bezetten op 11 juni 1969 de Nachtwachtzaal van het Rijksmuseum in Amsterdam uit protest tegen het kunstbeleid van de regering. Een element van dit kunstbeleid is de *Contraprestatie* of *Complémentaire Arbeidsvoorziening voor Kunstenaars*. Hiertegen werd gereageerd omdat men niet voldoende rekening had gehouden met de opvatting van de afgevaardigden van de Beroepsvereniging voor Beeldende Kunstenaars. De contraprestatie bestaat uit een wekelijkse vergoeding aan kunstenaars, ouder dan 25 jaar, die niet in staat zijn in hun eigen levensonderhoud te voorzien. Vooraleer echter als kunstenaar te worden aanvaard wordt het werk van de kandidaat door een commissie van drie kunstenaars en drie andere specialisten beoordeeld. 39 weken heeft de kunstenaar dan recht op een staatsvergoeding en voor de andere weken moet hij kunstwerken leveren aan de staat. Anderzijds eisen de kunstenaars een volledig beschikkingsrecht over hun neven-inkomsten, wanneer zij van de contraprestatie genieten. Dit wordt door de staat echter niet aanvaard. Het is duidelijk dat in dergelijke beslissingen voldoende aanleiding tot conflict te vinden is. Naast andere factoren blijken de spanningen dus gedeeltelijk voort te vloeien uit een gebrek aan algemeen aanvaarde criteria, daar men van kunstenaarszijde niet gelooft in de deskundigheid van de drie andere deskundigen.

Een ander probleem aan deze Contraprestatie verbonden is het beheer van de kunstwerken, die in het bezit komen van de staat dank zij deze regeling. Op twintig jaar tijd kocht Nederland 46.000 kunstvoorwerpen aan, schrijft het Informatiebulletin van de *Raad voor de Kunst*. Het

*Prentenkabinet* van het Rijk heeft slechts 150.000 kunstvoorwerpen op vijf eeuwen tijd verzameld. Tot nu toe kan men nog het grootste deel in bruikleen geven aan openbare gebouwen maar in de toekomst gaat deze geweldige kunstproductie een beheersprobleem opleveren voor de staat.

Uiteraard treft men ook in de andere West-Europese landen geen scherpe criteria aan, die het subsidie-beleid van de kunsten richten. Men hanteert het begrip «kwaliteit», maar laat de definitie hiervan over aan een deskundige of een raad van deskundigen zonder een nadere precisering te vragen.

Gelijkaardige vage criteria worden gehanteerd door het Franse ministerie voor het jeugdbeleid. Men kent hier weliswaar een aantal juist omschreven voorwaarden waaraan een vereniging moet voldoen om als jeugdvereniging te worden erkend. Wanneer men erkend wordt impliceert dit echter niet dat men in verhouding met zijn leden of activiteiten subsidies krijgt. Het is zelfs mogelijk dat men er geen krijgt. De staatssecretaris voor de jeugd en de sport bepaalde bv. na de moeilijkheden van mei 1968 dat men bijzonder de jeugdverenigingen die zich met burgerlijke opvoeding bezig hielden, zou subsidiëren. Dit betekent duidelijk een vermindering van de subsidies voor de andere.

Het is hier wel belangrijk te vermelden hoe de jeugdverenigingen en de volksverenigingen zich tegen deze veranderlijke subsidiëring gewapend hebben. Zij besloten over te gaan tot de oprichting van F.O.N.J.E.P., d.i. een organisme, dat nationaal georganiseerde en grote regionale verenigingen verenigt, met het doel een arbeidszekerheid te geven aan de beroepsanimatoren en daarenboven borg staat

voor een volwaardige opleiding van deze persoon.

Het lijkt ons klaar dat een dergelijke verandering in criteria het beleid van de staat hoogst discutabel maken en tot spanningen kunnen aanleiding geven zoals de bezetting van het Rijksmuseum in Amsterdam en van de kunstacademie in Düsseldorf.

#### de zege van de verscheidenheid

Terwijl men enerzijds uit de vele besluitvormers leert dat men niet gemakkelijk tot een geordend beleid komt, wordt het anderzijds ook duidelijk dat de verscheidenheid dikwijls een grotere activiteit ontwikkelt. Zo zouden er o.i. nog geen 1.500 «foyers ruraux» geweest zijn in Frankrijk moest de verwezenlijking van deze instellingen enkel afgehangen hebben van het *Ministère des Affaires Culturelles*. Door de verschillende belangstelling zijn er door twee ministeries noden aangepakt die wellicht tot eenzelfde steer behoren, maar die verschillend werden gerealiseerd.

De geografische bevoegdheidsverdeling kan naast een nefaste invloed voor een geconcentreerd cultuurbeleid een gunstige factor zijn voor de totale aanpak van het cultuurbeleid. De aandacht van de staats-overheid kan niet overal zijn; de gemeenten kunnen de vergeten domeinen verzorgen. Men ziet dit dikwijls gebeuren onder de vorm van subsidiëring van nationale verenigingen door de staat en van plaatselijke verenigingen door de gemeente. Men vindt gemeentelijke bibliotheken en musea, naast nationale.

De wetgeving die een garantie betekent voor de aanwezigheid van de financiële middelen om een beleid te voeren past



zich moeilijk aan de veranderende omstandigheden aan. De Duitsers b.v. betalen reeds 45 jaar onveranderlijk 2 DM per maand voor hun radiotaxe. Ondertussen is de zendtijd en de kwaliteit van de uitzendingen opmerkelijk gestegen.

Een beleidsvisie, noodzakelijk instrument voor een gecoördineerd beleid, zou bepaalde initiatieven uitgesloten hebben. De contraprestatie in Nederland is vermoedelijk eerder gegroeid uit een zekere opvatting over sociale rechtvaardigheid, dan wel uit een bepaalde kunstbeleidsvisie. De ondersteuning van de kunstenaar geschiedt immers op basis van leeftijd en het al dan niet hebben van kinderen. Criteria van zuiver kunstzinnige aard spelen hier niet mee.

Het subsidiaire karakter van het overheidsinitiatief is een waarde die typisch is voor de Westerse democratieën. Dit beginsel wordt zeer zeker gehuldigd wanneer het gaat om beïnvloeding van het geestesleven van de staatsburgers zoals in het cultuur-

beleid. Daaruit vloeit de sterke onafhankelijkheid voort van de Duitse, Engelse en Nederlandse Omroepen, en wellicht ook de moeilijkheden van de meer gecontroleerde O.R.T.F. Men zou zonder dit principe evenmin de vele jeugdbewegingen, en culturele verenigingen gekend hebben. Privaat initiatief ligt aan de basis van een groot deel van de georganiseerde culturele verzorging.

In laatste instantie tenslotte willen we de gunstige invloed van een gebrek aan welomschreven criteria nog even aanraken. De afwezigheid van deze beginselen laat aan de overheid immers toe nieuwe initiatieven te ondersteunen, die niet in regels vooraf worden vastgelegd.

Het West-Europees cultuurbeleid heeft dus duidelijk voordelen gehaald uit zijn tekorten, wanneer men die ziet in het licht van een gecoördineerd cultuurbeleid. De juiste dosering vinden tussen vrijheid en efficiëntie zal de taak zijn voor de toekomst.

*« l'essentiel, c'est, redisons-le encore, la réforme du modèle humain social... », René MAHEU, Directeur-generaal van de UNESCO*

Het zou helemaal in de lijn van de verwachtingen liggen, indien het zoeken en bespreken van het huidige ideale mensbeeld, in de vele bijdragen die we aan dit onderwerp hebben gewijd, ook in de beschouwingen over de cultuurpolitiek wordt voortgezet. Het is niet heel duidelijk of René Maheu, directeur-generaal van de Unesco, in zijn verslag over de activiteiten van zijn organisatie in 1968, de crisis van de beschaving in verband brengt met het ontbreken van een nieuw mensbeeld. Welke inhoud René Maheu aan zijn humanistisch ideaal ook geeft, toch geeft de opstand van de Franse universitaire jeugd een waarachtige omwenteling teweeggebracht in het denken over opvoeding, cultuurpolitiek, informatie en zelfs over oorlog en vrede.

De directeur-generaal van de Unesco wil in elk geval de lidstaten ervan overtuigen dat het niet meer helpt, ook in de ontwikkelingslanden, de opvoeding uitsluitend als een economisch probleem op te vatten. De aandacht zal nu veel meer naar de inhoud moeten gaan, en niet in de eerste plaats naar het instrumentarium en de technologie van de opvoeding : *C'est bien, en effet, répétons-le, d'une rénovation fondamentale de l'éducation qu'il s'agit et qu'il s'agit partout. Cette rénovation doit porter sur l'essentiel : à savoir, d'une part le modèle humain que l'éducation a pour objet de proposer à la liberté créatrice des individus et des peuples et d'autre part, le rapport humain qu'elle institue entre les personnes engagées dans le processus d'élaboration et d'expérimentation exemplaire*

## het cultuurbeleid

### 3. beschouwingen over cultuurpolitiek

a. van itterboek